

3.2 Senioři podle velikostních skupin obcí

Zastoupení seniorů ve věkové struktuře obyvatelstva se neodlišuje pouze regionálně, ale významné rozdíly existují i mezi velikostními kategoriemi obcí. Tyto rozdíly také částečně vysvětlují některé výše zmíněné regionální odlišnosti, neboť zastoupení jednotlivých velikostních skupin obcí v krajích a okresech je značně rozdílné.

Vezmeme-li v úvahu rozdělení obcí do deseti velikostních skupin, pak lze zjednodušeně říci, že podíl obyvatelstva ve věku 60 a více let s rostoucí velikostí obce klesá, a to od nejmenších obcí až do velikosti 20 000 – 49 999 obyvatel, nad touto hranicí se naopak opět zvyšuje.

Nejstarší obyvatelstvo tak mají nejmenší obce do 200 obyvatel, kde občané starší 60 let představují celých 22,7 % obyvatelstva a při podprůměrném podílu dětí do 14 let v populaci dosahuje index stáří hodnoty 145,3. Na druhé příčce ovšem hned za nimi stojí naopak velkoměsta nad 100 000 obyvatel, kde lidé ve věku 60 a více let tvoří také více než pětinu obyvatelstva. Navíc je zde vůbec nejnižší zastoupení dětí ve věku 0-14 let (pouze 14,2 %), takže index stáří rovněž zůstává nad hodnotou 140.

Tab. 25 Věková struktura obyvatelstva podle velikostních kategorií obcí v r. 2001

Velikostní kategorie obce	Počet obyvatel				Podíl obyvatelstva ve věku (%)			Index stáří
	celkem	ve věku			0-14	15-59	60+	
		0-14	15-59	60+				
-199	205 095	32 077	126 378	46 605	15,6	61,6	22,7	145,3
200-499	663 416	111 684	420 582	131 024	16,8	63,4	19,7	117,3
500-999	893 592	152 323	573 813	167 317	17,0	64,2	18,7	109,8
1000-1999	903 757	155 149	585 238	163 219	17,2	64,8	18,1	105,2
2000-4999	1 118 510	192 157	729 000	197 143	17,2	65,2	17,6	102,6
5000-9999	898 301	151 134	587 679	159 353	16,8	65,4	17,7	105,4
10000-19999	965 102	160 086	640 321	164 496	16,6	66,3	17,0	102,8
20000-49999	1 220 039	204 290	811 643	203 933	16,7	66,5	16,7	99,8
50000-99999	1 232 360	194 507	814 153	223 346	15,8	66,1	18,1	114,8
100000 a více	2 129 888	301 455	1 399 125	427 347	14,2	65,7	20,1	141,8
Česká republika	10 230 060	1 654 862	6 687 932	1 883 783	16,2	65,4	18,4	113,8

Poznámka: Index stáří udává počet osob ve věku 60 a více let připadajících na 100 osob ve věku 0-14 let. Rozdíl mezi počtem obyvatel ve věkových skupinách a celkovým počtem představují osoby s nezjištěným věkem.

Naopak nejmladší věkovou strukturu mají města o velikosti 20 000 – 49 999 obyvatel, kde věková skupina 60+ představuje 16,7 % populace. Pouze v této jediné velikostní skupině se také index stáří udržuje těsně pod hranicí 100.

Vysvětlení těchto skutečností je poměrně komplikované; lze je hledat především v migračních procesech, které proběhly v posledních 100 až 150 letech v souvislosti s procesem urbanizace.

Nejvíce se stěhují mladí lidé ve věku mezi 20 – 35 roky, případně i se svými malými dětmi; obecně proto platí, že oblasti či města s vyšším migračním saldem získávají hlavně mladé obyvatelstvo, zatímco v emigračních regionech populace v důsledku ztrát mladších obyvatel stárne. To je případ malých a středních obcí, které v posledním století migrací většinou trvale ztrácely obyvatelstvo, zejména mladších věkových skupin, které se stěhovalo do měst. Mladší věková struktura je patrná u menších a středních měst, k jejichž rozvoji došlo v poměrně nedávné době; v letech 1948-1989 byla právě do těchto měst nejvíce cílena bytová výstavba. U velkoměst však tyto procesy proběhly dříve, v největší míře ve 2. polovině 19. století a mezi 1. a 2. světovou válkou. Početné generace těch, kteří se přistěhovali, a jejich dětí již proto zestárlý, další ročníky ale již tak početné nebyly, neboť v průběhu následujících desítek let klesla plodnost. Současně se v tomtéž

období významně zvýšila naděje dožití, což ještě umocnilo nárůst podílu starších lidí v populaci těchto velkoměst.

Podobně jako v případě rozdílů mezi kraji, rozložení populace důchodců a nepracujících důchodců ve velikostních kategoriích obcí přibližně odpovídá počtu obyvatel. Větší odchylky lze pozorovat jen u skupiny pracujících důchodců.

Nejvíce pracujících důchodců je soustředěno ve městech se 100 000 a více obyvateli; celkem jich zde žije přes 40 000. Zatímco na celkovém počtu obyvatel Česka se tato velkoměsta podílejí přibližně jednou pětinou, pracujících důchodců je zde koncentrována více než třetina (34,9 %).

Tab. 26 Důchodci ve věku 60 a více let podle velikostních kategorií obcí v r. 2001

Velikostní kategorie obce	Důchodci celkem			Nepracující důchodci		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
-199	18 816	27 299	46 115	17 836	26 787	44 623
200-499	52 354	77 247	129 601	49 500	75 510	125 010
500-999	66 364	98 998	165 362	62 348	96 486	158 834
1000-1999	64 551	96 598	161 149	60 552	93 913	154 465
2000-4999	77 564	116 676	194 240	72 328	113 218	185 546
5000-9999	62 551	94 228	156 779	57 503	90 636	148 139
10000-19999	64 105	97 241	161 346	58 359	92 916	151 275
20000-49999	78 904	121 109	200 013	72 052	115 793	187 845
50000-99999	86 683	131 742	218 425	77 751	124 876	202 627
100000 a více	158 613	254 350	412 963	136 577	236 308	372 885
Česká republika	730 505	1 115 488	1 845 993	664 806	1 066 443	1 731 249

Zastoupení pracujících mezi důchodci ve věku nad 60 let stoupá s rostoucí velikostí obce. Největší je tento podíl ve velkoměstech nad 100 000 obyvatel, kde pracuje v průměru 9,7 % důchodců – téměř 14 % mužů a přes 7 % žen. Nejméně ekonomicky aktivních důchodců je v nejmenších obcích do 200 obyvatel; zde pracuje pouze 3,2 % důchodců, mezi ženami dokonce méně než 2 %.

Tab. 27 Pracující důchodci ve věku 60 a více let podle velikostních kategorií obcí v r. 2001

Velikostní kategorie obce	Pracující důchodci			Podíl pracujících důchodců z důchodců celkem (%)		
	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem
-199	980	512	1 492	5,2	1,9	3,2
200-499	2 854	1 737	4 591	5,5	2,2	3,5
500-999	4 016	2 512	6 528	6,1	2,5	3,9
1000-1999	3 999	2 685	6 684	6,2	2,8	4,1
2000-4999	5 236	3 458	8 694	6,8	3,0	4,5
5000-9999	5 048	3 592	8 640	8,1	3,8	5,5
10000-19999	5 746	4 325	10 071	9,0	4,4	6,2
20000-49999	6 852	5 316	12 168	8,7	4,4	6,1
50000-99999	8 932	6 866	15 798	10,3	5,2	7,2
100000 a více	22 036	18 042	40 078	13,9	7,1	9,7
Česká republika	65 699	49 045	114 744	9,0	4,4	6,2

Až na malou výjimku v kategorii měst s 20 000 – 49 999 obyvateli se podíl pracujících důchodců ve městech s více než 10 000 obyvateli pohybuje nad republikovým průměrem 6,2 %, v menších obcích zůstává pod touto hranicí. Nárůst ekonomické aktivity důchodců s velikostí obce lze, jak už bylo výše zmíněno, vysvětlit koncentrací pracovních příležitostí ve městech a tedy větší možnosti uplatnění na trhu práce (nejen) pro pracující důchodce.